

Patologins viktiga bidrag till djurskyddet

Patologin kan spela en avgörande roll i samband med djurskyddsärenden. Här berättar Lotta Berg och Elina Åsbjer, som även ingår i Sveriges Veterinärförbunds djurskyddsutskott, om olika aspekter av forensisk veterinärmedicin.

TEXT CHARLOTTE BERG OCH ELINA ÅSBJER, SLU NATIONELLT CENTRUM FÖR DJURVÄLFÄRD (SCAW), SLU

Många av Sveriges veterinärer är engagerade i djurskyddsfrågor. Det handlar om allt från kliniskt verksamma kollegor som behandlar och botar plågsamma skador och sjukdomar till länsveterinärer som fattar beslut om omhändertaganden och djurförbud i fall där djuren verkligen har farit illa. Här finns också forskare som arbetar med att utvärdera olika inhysningssystem för att förbättra djurvälståndet och officiella veterinärer vid landets slakterier som fångar upp tecken på dålig djurhållning i ursprungsbesättningen eller bekymmer med utrustningen på själva slakterierna. Hur är det då med de kollegor som arbetar med patologi? Jo, givetvis finns det djurskyddsaspekter även där.

Syftet med den här artikeln är att belysa hur patologi kan komma till nytta i samband med hanteringen av olika djurskyddsfall. Forensisk veterinärmedicin är kanske inte något stort ämnesområde i Sverige men det finns, och det kommer förhoppningsvis att utvecklas. Vi som skrivit den här artikeln är inte själva patologer, så vi håller oss till mer övergripande resonemang och överlämnar själva patologin till proffsen.

Bevissäkring

Om man pratar om allvarliga djurskyddsfall, i praktiken sådana fall där ett åtal för djurplågeri kan vara aktuellt, så behöver polis och åklagare på olika sätt samla bevis. De behöver bevisa vem som har varit ansvarig för djuren, vem som har varit försumlig (om så varit fallet) eller medvetet utsatt djuret för lidande och att vederbörande borde vetat bättre, vilket primärt inte är några veterinära frågor. Däremot är det vanligt att veterinärer blir tillfrågade i

FOTO: LÄNSSTYRELSEN SKÅNE

I vissa fall, som här där hästkropparna har legat utomhus i minusgrader i skydd under en presenning, kan en obduktion vara till nytta för att till exempel fastställa vilket hull djuren hade när de dog, även om en tid har hunnit passera sedan dess.

olika djurskyddsfall för att bedöma djurets eventuella lidande. Har djuret varit utsatt för lidande som inte är försumbart? Hur länge kan detta lidande ha pågått? Hur har djuret påverkats, med stress, frustration, smärta eller ångest? En veterinärs ord väger ofta tungt i rättegångar men olika typer av dokumentation från undersökningar av djuren och (främst vad gäller lantbrukets djur) deras miljö underlättar alltid, både när polisen ska hålla förhör med någon misstänkt och när rätten ska bedöma vad som har skett. Här handlar det om utlåtanden från veterinären, om journalanteckningar, om fotografier och videofilmer av djuren (och när så är relevant, av den miljö de har vistats i), samt obduktionsutlåtanden.

Till hjälp för veterinären vad gäller hanteringen av djurskyddsfall finns ett material som Sveriges Veterinärförbund/Veterinärmedicinska rådet har tagit fram till stöd för kliniskt verksamma kollegor inom smådjursjukvården respektive hästsjukvården. Dessa dokument finns tillgängliga på Sveriges Veterinärförbunds webbplats under "Riktlinjer"¹ och kan med fördel användas som underlag i samband med utbildningsdagar och liknande ute på djursjukhus och veterinärkliniker av olika slag. Där finns även protokoll där man enkelt kan rita in hudskador/sår och liknande, och även motsvarande protokoll för skelettskador. Sådan dokumentation kan vara ovärderlig när fallet senare ska upp i domstol.

Som veterinär kan man naturligtvis också kontakta polisen för att få mer information om hur djuret och relevanta föremål (koppel, tillhyggen, kulor osv) ska hanteras för att vara till så stor nytta som möjligt i ärendet.

Rättsmedicinsk undersökning

En rättsmedicinsk undersökning kan göras både på levande och döda djur och kan ske både när ägaren själv har sökt vård för djuret, och i de fall där länsstyrelsen eller polisen har kontaktat veterinären för en bedömning och eventuell åtgärd. Om djurets liv går att rädda får behandling ofta gå före de rättsmedicinska aspekterna, men om man har rättsmedicinska funderingar i bakhuvudet så kan, om möjligt, sådana överväganden komma in parallellt med de vårdande insatserna. Om djuret ska avlivas, kan det dock vara lättare att ta en del prover, eller göra andra undersökningar, exempelvis röntgen, efter det att djuret har avlivats.

Det är åklagare eller polis som beslutar om djuret ska obduceras eller om specifika prover ska analyseras av rättsmedicinska skäl. Den veterinär som har fått i uppdrag att skriva ett djurskyddsutlåtande om ett djur baserat på kliniska fynd kan alltså inte ta för givet att det även ska tas prover eller obduceras – sådant måste godkännas och beslutas specifikt av polis eller åklagare, eftersom det är dessa instanser som sedan ska betala för undersökningarna. Det är också de som avgör om det ska göras en enklare obduktion ute på kliniken eller i fält, eller om det döda djuret ska skickas för obduktion hos patolog.

Det är bra om provtagning, sårskador och annat kan dokumenteras med foto, så att det tydligt framgår hur skador och liknande såg ut i färskt tillstånd (om så är möjligt), och var någonstans på djuret som eventuella prover togs. Detta gäller även om djuret senare ska obduceras. Här är grundprincipen att fotografera utifrån och in, alltså börja med en översiktsbild på hela djuret – kanske även med miljön omkring i relevanta fall – och sedan zooma in på själva skadan. Att lägga med en linjal eller ett storleksmässigt lätt identifierbart föremål på bilden är viktigt så att proportionerna blir tydliga. Det behövs även bilder som underlättar identifiering av djuret, till exempel öronbricka, tatuering eller liknande. Handlar det om en rörelsestörning eller liknande kan videofilmning vara ett värdefullt komplement.

Obduktion

Att genomföra en obduktion på ett korrekt

FOTO: LÄNSSTYRELSEN SKÅNE

Ett exempel på ett djur som kan vara lämpligt att obducera efter avlivning: en tjur som enligt uppgift från djurhållaren inte har rest sig upp på två dygn, och nu inte heller reser sig trots upprepade försök/provokation. Här kan en obduktion bidra till att tydliggöra orsaken till problemet och belysa vilket lidande som kan ha varit aktuellt, samt detta eventuella lidandes varaktighet. Allt detta är ytterst väsentligt om ärendet går vidare till rättegång, till exempel.

FOTO: ELINA ÅSBJER

Både på levande och döda djur är en rättsmedicinsk undersökning av stor vikt.

sätt som håller i domstol är inte helt lätt för den som inte arbetar med det till vardags. Det kan därför ofta vara klokt att föreslå att det döda/avlivade djuret skickas till SVA eller någon annan obduktionsanläggning. Det kan också vara klokt att, i de fall man ska genomföra obduktionen själv, i fält eller på kliniken, först ta kontakt med patologen på SVA för att få stöd i frågor kring hur man bäst går tillväga.

Generellt ska djurkroppar som ska obduceras hanteras så lite som möjligt innan den obduceras, samt inte frysas, men

helst kylas. Om det varit nödvändigt att frysa kroppen så måste det nämnas i remissen, så att patologen får den informationen. Transport till obduktion ska sedan ske så snabbt det går. Föga förvånande är det lättare för den som genomför obduktionen ju mindre vävnadsnedbrytning som har hunnit ske. I djurskyddsfall handlar obduktionen ofta främst om att bedöma sådant som hull, sårstatus, svullnader, blåmärken, frakturer eller andra spår av våld, eller tecken på långvarig, obehandlad sjukdom. Så snart vävnadsnedbrytningen har pågått

en tid blir sådana bedömningar svåra.

Det är viktigt att den som skickar ett dött djur för obduktion är tydlig med frågeställningarna. Finns misstanke om vanvård, om misshandel av djuret, om avsiktlig förgiftning, om olaglig avlivningsmetod eller liknande? Här kan man vid behov få hjälp av länsveterinären, som oftast är mer insatt i själva djurskyddsärendet. Som alltid handlar det om att skriva tydliga och bra remisser, även om djuret faktiskt är dött. Det är också bra att i remissen ange om man redan tagit olika typer av prover på djuret/kroppen, och naturligtvis även ange om djuret har avlivats, och i så fall hur, eller om det har självdött. I de fall djuret har behandlats innan det avlivades är det bra om patologen kan få med en journalkopia och uppgifter om eventuella behandlingar och behandlingsresultat. Detsamma gäller information om ifall djuret har ätit och druckit samt om det har rastats. Om det finns skadeprotokoll eller fotografier är det bra om dessa (åtminstone ett urval) skickas med remissen.

Av ovanstående framgår att remissen är viktig – den är det huvudsakliga sättet att kommunicera med patologen. Remissen skickas tillsammans med det döda djuret, och där ska även framgå vem som sänt in djuret (i djurskyddsfall polisen eller länsstyrelsen) och vem som är betalningsansvarig. Det går naturligtvis bra att komplettera informationen via e-post i efterhand, men en hyfsat fullständig grundremiss underlättar patologens arbete.

Djurplågeri och non-accidental injuries

Det förekommer tyvärr att djur medvetet utsätts för vanvård eller våld. Skador som tillfogats djur med flit benämns på engelska ofta "non-accidental injuries" (NAI), medan vi veterligen saknar ett vedertaget begrepp för detta på svenska. Som veterinär vill man till exempel helst inte tro att djurets ägare – eller någon annan människa – med vett och vilja bränt djuret med cigaretter, slagit det med ett brännbollsträ eller matat det med ecstasy, men sådant förekommer. Om man får in djur med märkliga frakturer där anamnesen inte riktigt stämmer, djur med omfattande blåmärken som inte riktigt kan förklaras, eller sår med udda utseende på udda ställen på kroppen, kan det finnas skäl att misstänka att något är fel. Det behöver inte vara den person som tar djuret till veterinären som har begått brottet; det kan vara en partner, en

FOTO: ELINA ÅSBJER

Vanvårdad hund med misstänkt NAI-orsakad fraktur. Kunskaper i patologi är nödvändiga för att kunna uttala sig om vad som kan ha skett och hur länge djuret utsatts för lidande.

granne eller ett barn, och den som kommer in med djuret kan vara lika undrande som veterinären.

Fenomenet Münchhausen by proxy, alltså att djurägaren medvetet skadar djuret för att sedan söka vård och få beröm för att ha räddat djuret, är också något som kan förekomma. Det är inte alltid lätt att upptäcka att djurägaren själv, eller någon annan, medvetet har skadat djuret, framför allt inte om djurägaren söker vård hos olika veterinärer vid olika tillfällen. Men finns misstanke om att allt inte står rätt till, baserat på till exempel underliga skador, eller skador som inte stämmer med anamnesen, bör man som kliniskt verksam veterinär ta kontakt med länsstyrelsen för att diskutera ärendet.

Man bör även beakta att det finns tydliga kopplingar mellan våld och vanvård mot djur och våld och vanvård inom familjen. Här finns, särskilt vad gäller sällskapsdjur, skäl att fundera över om det finns andra familjemedlemmar än djuret som far illa (läs gärna mer på sesambandet.se).

Exemplen på djurskyddsfall där en obduktion kan vara till nytta är många. Det kan handla om att försöka fastställa åldern på ett djur eller ett foster, slå fast hur länge ett svälttillstånd eller en sjukdom har pågått, bedöma åldern på olika frakturer

eller sårskador, avgöra om ett invuxet horn har legat dikt an mot skallbenet och att avgöra hur ett djur har dött (dödsorsak och -tidpunkt) med mera. Framför allt handlar det om att avgöra huruvida djuret har varit utsatt för lidande, vilket är ett rekvisit för att kunna döma någon för djurplågeri. Här är kunskapen om patologiska processer av största vikt. En obduktion är ett mycket viktigt bidrag till den rättsliga processen för att utreda vad som skett och huruvida djuret har lidit. En obduktion ökar därför rättssäkerheten i processen. Vår bedömning är att obduktioner är något som skulle kunna användas i betydligt större utsträckning än idag, men det bygger förstås på att åklagare och polis inser värdet av sådana undersökningar, och här kan veterinärer bidra med att påtala vikten av att djuren faktiskt obduceras.

Nyligen beslutade riksdagen att införa en ny kategori brott, grovt djurplågeribrott, i brottsbalken. Detta ska omfatta de allvarligaste fallen av brott mot djur, och straffskalan ska vara fängelse i sex månader till fyra år. I och med detta betonas allvaret i de grova brott mot djur, men det innebär indirekt också att kraven på tydlig bevisning ökar. Här spelar möjligheten att använda sig av den veterinärmedicinska patologikompetensen en viktig roll. ■

SVENSK VETERINÄR TIDNING

NUMMER 3 | APRIL 2022 | VOLYM 74 | SVERIGES VETERINÄRFÖRBUND

FOKUS:
Patologi

Ulrika Rockström och Ebba Schwan:

– Obduktionerna ger oss facit

Risk för smittspridning med människor och djur på flykt

Sid. 54

Hantering av smittsamma sjukdomar inom hästsporten

Sid. 33

Insändare: Vi behöver våra djurvårdare!

Sid. 48